

Przyczyny upadku Polski w XVIII wieku.

I. Pierwsze lata panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego

1. Elekcja Stanisława Poniatowskiego na króla Polski – 1764 r.
 - a. poparcie polityczne Familii
 - b. poparcie polityczne i militarne carycy Katarzyny II
 - c. koronacja królewska – w Warszawie
2. Pierwsze reformy wewnętrzne
 - a. najważniejsze reformy sejmu konwokacyjnego
 - zniesienie jednomyślności (ograniczenie liberum veto) w sprawach skarbowych i wojskowych
 - ograniczenie kompetencji hetmanów i podskarbich poprzez utworzenie komisji skarbowych i wojskowych
 - zniesienie obligatoryjności **instrukcji sejmowych** dla posłów
 - wprowadzenie **cła generalnego**
 - b. reformy sejmu koronacyjnego
 - utworzenie „konferencji króla z ministrami” jako namiastki rządu
 - powołanie komisji dobrego porządku (skarbu, gospodarki i menniczej)
 - c. działalność Stanisława Augusta Poniatowskiego w pierwszych latach panowania
 - reforma armii
 - utworzenie **Szkoły Rycerskiej** – 1765 r.
 - uruchomienie **mennicy państwowej**
 - utworzenie **Komisji Górniczej**
 - rozwój manufaktur

II. Konfederacja barska

1. Sprzeciw wobec reform wewnętrznych
 - a. obawy państw sąsiednich przed skutkami wzmocnienia Polski
 - b. nasilenie się opozycji wewnętrznej wobec zagrożenia utraty „złotej wolności”
2. Sprawa dysydentów – prowokacja rosyjska
 - a. intrygi ambasadora rosyjskiego w Polsce – Mikołaja Repnina
 - b. zawiązanie przez innowierców konfederacji w Toruniu i Słucku – 1767 r.
 - żądanie przywrócenia praw politycznych
 - wsparcie wojsk carskich
 - c. zawiązanie konfederacji w Radomiu przez katolików
 - stronnicy Potockich
 - zwrócenie się o pomoc do carycy Katarzyny II
 - żądanie cofnięcia dotychczasowych reform ustrojowych i detronizacji Stanisława Augusta Poniatowskiego
 - d. aresztowania przeciwników równouprawnienia dysydentów (m.in. biskupów Kajetana Sołtyka i Andrzeja Załuskiego oraz hetmana Wacława Rzewuskiego)
3. Uchwalenie **praw kardynalnych** – nienaruszalnych zasad ustrojowych – 1768 r.

a. najważniejsze prawa kardynalne:

– wolna elekcja

– liberum veto

– prawo wypowiedzenia królowi posłuszeństwa

– unia z Litwą

b. za gwaranta praw kardynalnych została uznana Rosja – formalne uzależnienie Rzeczypospolitej od Rosji

4. Wybuch i przebieg **konfederacji barskiej** (1768-1772 r.)

a. zawieranie konfederacji w Barze na Podolu

– na czele Michał Krasiński

– hasło obrony wiary i wolności szlacheckiej

– antycarski i antykrólewski charakter konfederacji

b. niepowodzenia konfederatów na Podolu

– klęska w walce z armią rosyjską

– bunt chłopów ukraińskich – koliszczyzna

c. rozszerzenie się konfederacji na Małopolskę, Wielkopolskę i Litwę

– wojna partyzancka

– na poprawę sytuacji konfederatów wpłynął wybuch wojny rosyjsko-tureckiej

d. powołanie generalności – naczelnego organu politycznego i wojskowego

e. ogłoszenie detronizacji Stanisława Augusta Poniatowskiego

f. nieudana próba wprowadzenia Stanisława Augusta Poniatowskiego – Kazimierz Pułaski

g. militarna klęska konfederatów

III. Pierwszy rozbiór Polski – 1772 r.

1. Podpisanie przez Rosję traktatów rozbiorowych z Prusami i Austrią – 5 VIII 1772 r.

2. zabór ziem

a. Rosja – północno-wschodnie obszary Rzeczypospolitej

b. Prusy – Pomorze Gdańskie i Warmia, część Wielkopolski i Kujaw

c. Austria – południowa część Rzeczypospolitej

3. Sejm rozbiorowy

a. sejm rozbiorowy został zwołany na żądanie państw zaborczych w 1773 r.

b. obrany pod **węzłem** konfederacji

c. opór części posłów – m.in. Tadeusza Rejtana

d. postanowienia sejmu rozbiorowego

– zatwierdzenie zaborów

– zatwierdzenie niekorzystnych dla Polski traktatów handlowych

e. powołanie Rady Nieustającej – 1773 r.

– funkcja najwyższej władzy wykonawczej

– składała się z pięciu kolegialnych departamentów (Interesów Cudzoziemskich, Skarbu, Sprawiedliwości, Wojskowy, Policji)

f. utworzenie Komisji Edukacji Narodowej (KEN) – 1773 r.

IV . Sejm Czteroletni i drugi rozbiór Polski

I. Sejm Wielki (1788-1792 r.)

1. Geneza Sejmu Czteroletniego

- a. korzystna sytuacja międzynarodowa – wznowienie wojny rosyjsko-tureckiej
- b. aktywizacja króla i elit szlacheckich w Polsce
- c. zmiana świadomości szlachty i mieszczaństwa polskiego pod wpływem ideologii oświeceniowej
- d. uzyskanie przez Stanisława Augusta Poniatowskiego zgody carycy Katarzyny II na zwołanie sejmu (spotkanie w Kaniowie)

2. Działalność Sejmu Wielkiego

- a. stronnictwa sejmowe
 - dworskie (królewskie)
 - hetmańskie (Ksawery Branicki, Seweryn Rzewuski)
 - patriotyczne (Adam Kazimierz Czartoryski, Ignacy Potocki)
- b. presja społeczna na sejm
 - literatura polityczna – Kuźnica Kołłątajowska
 - Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego – Stanisław Staszic
 - „czarna procesja” – manifestacja mieszczaństwa z Janem Dekertem na czele
 - oddziaływanie ideowe rewolucji francuskiej na obrady sejmu
- c. marszałkowie skonfederowanego sejmu:
 - Stanisław Małachowski – marszałek koronny
 - Kazimierz Nestor Sapieha – marszałek litewski
- d. najważniejsze decyzje sejmu
 - zawiązanie konfederacji
 - zniesienie Rady Nieustającej
 - aukcja wojska – zwiększenie liczby wojska do 65 tys. (pierwotnie do 100 tys.)
 - ustanowienie nowego podatku
 - zawarcie sojuszu z Prusami – Fryderyk Wilhelm II
 - w 1790 r. przedłużono działalność na następne dwa lata; przeprowadzono nowe wybory – Sejm Wielki działał w podwójnym składzie
 - Ustawa o sejmikach – pozbawienie praw politycznych szlachty nieposesjonatów
 - Prawo o miastach królewskich
 - uchwalenie Konstytucji 3 maja – Uchwały rządowej

II. Ustrój Rzeczypospolitej pod rządami Konstytucji 3 maja

1. Autorzy Konstytucji 3 maja

- Stanisław August Poniatowski
- Ignacy Potocki
- Hugo Kołłątaj

2. Postanowienia ogólne

- a. Rzeczpospolita dziedziczną monarchią konstytucyjną
- b. zwierzchnictwo narodu
- c. monteskiuszowski trójpodział władz

- d. rozszerzenie pojęcia naród
- e. katolicyzm religią uprzywilejowaną
- 3. Władza królewska
 - a. ustanowienie monarchii dziedzicznej – po śmierci Stanisława Augusta Poniatowskiego – saska dynastia Wettinów
 - b. król na czele władzy wykonawczej – Straży Praw
- 4. Władza ustawodawcza
 - a. dwuizbowy sejm
 - izba poselska – głosowanie większością głosów (zniesienie liberum veto)
 - senat
 - b. wybierany na dwa lata
 - c. „zawsze gotowy”
- 5. Władza wykonawcza – Straż Praw
- 6.. Władza sądowa
 - a. stanowe sądy
 - b. niezależne od pozostałych władz
- 7. Stany
 - a. pozbawienie praw politycznych szlachtę nieposesjonatów
 - b. rozszerzenia praw mieszczan w dobrach królewskich
 - wolność osobista
 - prawo nabywania dóbr ziemskich
 - prawo do sprawowania niższych urzędów i funkcji oficerskich
 - możliwość nobilitacji dla właścicieli dóbr ziemskich i za zasługi dla kraju
 - wprowadzenie do sejmu plenipotentów miast

III. Konfederacja targowicka i wojna w obronie Konstytucji 3 maja

- 1. Pogorszenie się koniunktury politycznej – zakończenie wojny rosyjsko-tureckiej – 1792 r.
- 2. Starania części magnatów o interwencję carycy Katarzyny II w Polsce
- 3. Zawiązanie konfederacji targowickiej – kwiecień 1792 r.
 - Szczęśny Potocki
 - Ksawery Branicki
 - Seweryn Rzewuski
- 4. Wsparcie Katarzyny II dla targowiczán
- 5. Wojna polsko-rosyjska – 1792 r.
 - a. zwycięska bitwa pod Zieleńcami – Józef Poniatowski i Tadeusz Kościuszko
 - b. bitwa pod Dubienką – Tadeusz Kościuszko
 - c. klęska wojsk polskich księcia Ludwika Wirtemberskiego pod Mirem
 - d. przystąpienie króla Stanisława Augusta Poniatowskiego do konfederacji targowickiej
 - e. klęska obrońców Konstytucji 3 maja

V. Drugi rozbiór Polski

- a. umowa prusko-rosyjska w Petersburgu – decyzja o drugim rozbiórze Polski – styczeń 1793 r.
- b. wejście wojsk pruskich do Gdańska i Torunia

- c. sejm grodzieński – 1793 r.
- rozwiązanie konfederacji targowickiej
- aresztowanie obrońców Zjednoczonej Generalności
- milczenie posłów wyrazem zgody na rozbiór Polski

VI. Powstanie kościuszkowskie i upadek państwowości polskiej

I. Sytuacja Polski po II rozbiorze

1. Kadłubowe państwo polskie, które pozostało po II rozbiorze było niezdolne do samodzielnego bytu politycznego i gospodarczego.
2. Postawy Polaków wobec II rozbioru
 - a. próby przystosowania się części magnatów i szlachty do nowej sytuacji
 - b. emigracja części zwolenników Konstytucji 3 maja
 - c. podjęcie przygotowań do ogólnonarodowego powstania zbrojnego
 - działalność spiskowa w kraju – sprzysiężenie pod przywództwem Ignacego Działyńskiego
 - zabiegi dyplomatyczne o pomoc dla powstania za granicą – głównie we Francji
 - wyznaczenie na przywódcę przyszłego powstania Tadeusza Kościuszkę

II. Wybuch powstania

1. Przyspieszenie wybuchu powstania
 - a. wzrost zagrożenia wykrycia spisku
 - b. opuszczenie Polski przez część wojsk carskich
 - c. przystąpienie władz do redukcji liczby wojska polskiego
 - d. marsz brygady kawalerii gen. Antoniego Madalińskiego do Krakowa
 - e. ogłoszenie przez Tadeusza Kościuszkę w Krakowie aktu insurekcji – 24 III 1794 r. – początek powstania kościuszkowskiego

- Tadeusz Kościuszko Naczelnikiem (dyktatorem) powstania
- organem pomocniczym Naczelnika – Najwyższa Rada Narodowa

III. Działania zbrojne w powstaniu kościuszkowskim

1. Bitwa pod Raławicami – 4 IV 1794 r.
2. Rozwój powstania
 - a. wybuch powstania w Warszawie – 17-18 marca – Jan Kiliński
 - powstanie klubu polskich jakobinów – na czele
 - wywołanie zamieszek w Warszawie i osądzenie targowiczian
 - b. wybuch powstania na Litwie – Jakub Jasiński
3. Wydanie przez Tadeusza Kościuszkę Uniwersału połanieckiego – 7 V 1794 r.
 - a. celem wydania Uniwersału połanieckiego było zachęcenie chłopów do udziału w powstaniu
 - b. uniwersał przyznawał chłopom wolność osobistą, gwarantował nieusuwalność z ziemi i obniżał wymiar pańszczyzny wszystkim chłopom, a zwalniał z jej świadczenia uczestników powstania
3. Klęska wojsk Tadeusza Kościuszki pod Szczekocinami – 6 VI 1794 r.
 - a. oddziały Tadeusza Kościuszki musiały walczyć z połączonymi siłami rosyjsko-pruskimi
 - b. klęska szczekocińska wywołała w Warszawie kolejną falę samosądów nad targowiczianami
4. Działania zbrojne latem 1794 r.
 - a. obrona Warszawy – od lipca 1794 r.

- b. wkroczenie do Małopolski wojsk austriackich
- c. wybuch powstania w Wielkopolsce
 - pomoc dla powstańców wielkopolskich pod dowództwem gen. Jana Henryka Dąbrowskiego
 - odstąpienie od oblężenia Warszawy wojsk pruskich
- 5. Upadek powstania kościuszkowskiego
 - a. klęska pod Maciejowicami – 10 X 1794 r. – ranny Tadeusz Kościuszko dostał się do niewoli
 - b. nowym naczelnikiem powstania został Tomasz Wawrzecki
 - c. zdobycie przez wojska carskie Warszawy
 - rzeź Pragi – 4 XI 1794 r.
 - kapitulacja ostatnich oddziałów powstańczych

VII. Trzeci rozbiór Polski

1. Trzeci traktat rozbiorowy został zawarty 24 X 1795 r.
2. Stanisław August Poniatowski abdykował
3. Zagarnięcie przez Prusaków i zniszczenie polskich insygniów koronacyjnych
4. Trzeci rozbiór Polski oznaczał koniec państwowości polskiej